

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22/II - tel. 62-75
Uprava: Trst, ul. S. Anastasio 1/c - tel. 30-39 -
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzutta 18
Cena: posamezna številka L 15. - Naročnina:
mesečno L 65 (za inozemstvo L 100). - Poštni
čekovni račun št. 9-18127.

Leto III. - Štev. 39

Trst - Gorica 9. septembra 1949

Izhaja vsak petek

V čem se razlikujemo

Demokratska nacionalna reforma mora zavzeti drugačne oblike od komunistične.

Zemljo tistemu, ki jo obdeluje, je tudi njeno načelo. Toda s svojo zemljo naj kmet svobodno razpolaga, sad njegovih žuljev naj bo njegov sad. Obrne naj ga po svoji razsodnosti prosto in po svojem svobodnem predarku tako, da bo od svojega dela imel največji dohodek in največjo korist. Nobenih prisilnih notnih zadrug! Pač pa naj prostovoljna in življenja sposobna mreža svobodnih nakupovalnih, prodajnih in kreditnih zadrug nudi posameznikom oporo v njihovem gospodarskem udejstvovanju. Če bodo razmere in tehnika dela zahtevala, bodo v tem vzdušju vzklicale tudi produktivne in obdelovalne zadruge, ki bodo pa v tem primeru temeljile na koristnosti, ne pa na sili in propagandi. Velikost zemeljske posesti bodi seveda razumno omejena in celota za življenje sposobne kmetije mora biti zakonito zaščitena. Onemogočeno mora biti prehajanje kmečke zemlje v nekmečke roke.

Podobno kot zemljo, mora demokratska socialna reforma izročiti tudi industrijo in velika podjetja načelno delavstvu, ne pa državi, odnosno jih prepustiti velikim, brezimnim kapitalom. Delavec in nameščenec sta namreč poleg podjetnika najbolj interesirana in največ doprinašata k uspehom podjetja. Čim večje je podjetje, tem večji je pomen njegovega uradništva in delavstva in tem bolj postaja brezosebna vloga lastnika in podjetnika. Zato je pravično uveljaviti primerno udeležbo delavstva in nameščenstva na lastnini in dobičku podjetja, ki naj bo v premem sorazmerju z velikostjo podjetja. Delavstvo naj bo v vsakem pogledu upoštevanj sodelavec, temveč v večjih podjetjih tudi pravi solastnik onega gospodarskega organizma, kateremu pospeča svoje sile. Samo na ta način bo izgubilo negativne lastnosti proletarijata. Za dosego tega smotra mora biti delovnemu kolektivu omogočeno, da zahteva, ko doseže podjetje določeno velikost, naj mu podjetnik, odnosno dotodanjji privatni lastnik odstojajo postopno in proti polni odškodnini, n. pr. pri podjetjih s 50-500 delavci 40 odstotkov, pri podjetjih z nad 500 delavci pa do 100 odstotkov lastnine. Na ta način bo očuvana podjetniška volja, ker bo pravično poravnana njegov trud in v večini primerov bo ostal on sam vodja in tudi solastnik velikih podjetij, obenem pa pa delavstvu dano to, kar si je vedno upravičeno želelo.

Vse to mora biti seveda urejeno z zakonskimi predpisi, in primerna revizorska služba mora bdeti nad poslovanjem vseh teh družb. V tem smislu je treba izročiti prvenstveno delavstvu tudi vse danes ustanovljene ali z odškodnino prilasčene tovarne v komunistiziranih državah, odnosno oni delež višje vrednosti, ki je pri posameznih industrijah in podjetjih nastal zaradi novih investicij.

Majhna in srednja podjetnost naj ostane načelno in zasebna in družinskih rokah. Iz malega raste veliko in prisilne socializacije ne smejo na tem področju zmanjševati podjetniške volje.

V javne roke, toda tudi tu prvenstveno v vaške, občinske ali pokrajinske (da se onemogoči prekomeren porast moči centralne neposredne državne gospodarske moči) pa naj preidejo samo podjetja, ki imajo nujno tako rekoč monopolni položaj (vodovod, elektrika, promet itd.), ali pa, ki bi se zaradi svoje moči in velikosti povzpela do podobnega položaja na domačem gospodarskem trgu (monopolni trusti ali karteli, v posameznih primerih nekatere težke industrije in rudni-

ki). Demokratski socialni reformi je javna last izjema, ne pa vse socialne probleme rešujoče pravilo!

V vsem tem grobo očrtanem gospodarskem ustroju, ki upošteva izkušnje a tudi upravičene težnje preteklosti in sedanjosti, pa mora vladati popolna svoboda združevanja. Nobenih prisilnih monopolnih organizacij, ki bi preprečevale poedincu, stanovom ali poklicem, da se svobodno bore za uveljavljanje svojih interesov. Država naj to sožitje vodi in ureja kot predstavniška skupne volje vseh prizadetih, katerim ne sme mašiti ust, niti jih metati iz služb! Delavstvo itak že danes lahko spoznava, da skrbe za njegove interese bolje močne delavske organizacije kot pa podjetnik - država.

Po tej poti bo demokratska socialna reforma prav za prav uresničila z dejanji vse, kar je komunizem obljubljal z besedami: zemljo kmetu, vsa večja podjetja delavstvu. Država sama bo morala tekmovali v delovnih pogojih za svoje nameščenice z namestitvenimi pogoji v privatnih podjetjih. Delavske organizacije pa bodo nujno omejevale svoje zahteve na pravo mero, kajti nikakor ne bodo mogle zahtevati ugodnejših pogojev v privatnih ali državnih podjetjih, kot pa jih ima delavstvo v lastnih združinskih ali socializiranih tvrdkah.

V urejenem medsebojnem tekmovanju bodo javna, privatna in socializirana lastnina dokazovale svojo življenjsko sposobnost in korist. V takem gospodarskem organizmu se bodo lahko primerno izživljala vsa hotenja in nagnjenja. Oblika produkcije, ki bo bolj gospodarna, se bo nujno bolj uveljavila. Gospodarnost pa je osnova resničnega blagostanja!

Gigantska podjetja, ki tako bodo delavstvo v oči in ustvarjajo prevleke socialne razlike bodo samo po opisani poti lahko postala delavska last, ne da bi s tem postalo onemogočeno, da se vsi sposobni lahko samostojno dvignejo do višine, ki nikogar ne bo bolela. Gospodarski položaj množic bo samo v tej obliki odvisen od stalne igre mnogih neodvisnih gospodarskih činiteljev, ki si bodo medseboj brusili ostrine in narodi ne bodo prepusteni a milost in nemilost poedimni vladajočim klikam.

Demokratska socialna reforma torej ne pomeni enostavnega povratka v to, kar je že bilo. Od komunizma se ne razlikuje po manjši, temveč po globlji in pravilnejši pojmovani socialnosti. Zato ji posebno delovni človek lahko upravičeno pokloni vse svoje zaupanje.

Demokratska socialna reforma bo utrdila kmeta kot samostojnega gospodarja, ne pa kot kolhozniaka, delavcu bo dala pravice sodelavca in resničnega lastnika, ne pa stahanovca in sužnja. Čeprav socialno in pravično urejena bo njena družba skupnost svobodnih poedincev in združenj in v tem je njena glavna razlika od državnega, vse zaslužujočega komunizma, ki pozablja na poedince, njegovo srečo in bolešt, ter vidi samo v državi svoj ideal.

Dr. Z.

Delo IRO-a

Mednarodna begunska organizacija IRO javlja, da bo v septembru 32 tisoč beguncev zapustilo taborišča v Italiji, Nemčiji in Avstriji ter odpotovalo v Združene države, Avstralijo, Kanado in Južno Ameriko. Organizacija je v ta namen vzela v najem 33 ladij. Od teh jih bo deset odplulo iz Neapelja proti Avstraliji, 18 iz Bremerhavena proti Združenim državam, ostalih 5 pa bo prevzelo begunce, ki se nameravajo izseliti v Kanado in v Južno Ameriko.

NAROD NAJ ZNA IN SODI

KDO JE ZA EDINOST IN DEMOKRACIJO

Ko smo v marcu 1947 polagali temeljni kamen Slovenski demokratski zvezi, nismo imeli pred očmi samo borbe proti komunizmu. Hoteli smo s svojimi načeli tudi izvesti preporod v našem javnem življenju in postaviti politiko našega naroda — ne samo na STO-ju, marveč sploh — na nove temelje. Prelomiti s politično tradicijo slovenskih strank izpred vojne, je bil naš vodilni namen! Prenehati smo hoteli z ono nesrečno politiko, ko so stranke na vladi preganjale do uničenja politične drugomislejnice ter s politično nestrpnostjo in sovraštvom ustvarjale v narodu nepremostljiv razkol. One so gnale velik del naroda v naročje komunizma in tako vrgle domovino v krvavo revolucijo. Tako je iz revolucije izšel komunizem kot vladar!

Prelomili smo z ono nesrečno politiko strankarske nestrpnosti in preganjanja in zgradili program Slovenske demokratske zveze po načelih krščanske jubezni, socialne pravice in demokratskih svobod. Pri sestavi tega programa je aktivno sodelovala tudi slovenska tržaška domača duhovščina po svojem odposlancu. In tako smo kot prvi položili na Tržaškem temelji novi narodni politiki, ki mora prerediti naše politično ozračje in pripravljati boljše bodočnost slovenskemu narodu, kajti mi trdno verujemo v vstajenje slovenskega naroda!

Ta nova politika narodnega preporoda in sodelovanja ni bila za STO vsaj na zunaj nič novega. Zato jo je naš narod navdušeno spre-

jel kot politiko narodnega složnega dela, ki je v času naše največje narodne nesreče edino pravilna in možna.

Komunisti so zagnali proti nam pekleni krik. To smo pričakovali. Ali proti slovenskemu demokratskemu in protikomunističnemu gibanju so nastopile tudi italijanske nekommunistične stranke, vse one, ki hočejo v Trst Italijo. Zakaj? Ker jim je bilo laže zagovarjati pri zapadnih državah protislovensko in protitržaško politiko nasproti komunizem kot nasproti slovenskim demokratom. Zato nas je italijanski tisk zaničevalno nazival s »slavi bianchia«. In omalovaževal je naš pojav, kakor hitro je spoznal, da smo mi ne samo nasprotniki komunizma, ampak tudi neizprosnih poborniki za slovenske pravice in za samostojnost STO.

In prvi udarec proti SDZ, ki je v začetku obsegala vse demokratske Slovence, vstevši našo duhovščino, je prišel z italijanske strani. Ta je hotela razbiti slovo med nami in oslabilo naše demokratsko gibanje. Ne komunizma s svojo katastrofalno in njim dobrodošlo fratelanco, marveč našega demokratskega gibanja se je ustrašil italijanski šovinizem. Prišel je svoje razkrojevno delo. Italijanski cerkveni krogi so očitali naši duhovščini, da se je združila s slovenskimi narodnjaki, da je šla skupaj z »liberalci« in so zahtevali razdor v SDZ. Zallog je ta gonja našla par ljudi, ki niso znali ali niso hoteli povedati onim cerkvenim kro-

gom v obraz, da stoji Slovenska demokratska zveza ne samo na narodnem in demokratskem, temveč tudi na verskem stališču, da Slovenska demokratska zveza spoštuje in brani vero naših očetov, da spoštuje in brani slovensko duhovščino in da zahteva vzgojo mladine v krščanskem verskem duhu, da zahteva socialno pravico, boj proti korupciji, potenciranje moralnih vrednot slovenskega naroda in boj materializmu. Niso znali povedati onim laškim gospodom, da je slovenski narod sit večnega razkola in razdora med samimi demokrati. Da je skrajni čas, da povleče potrebne nauke iz svoje nesreče in preneha s politiko strankarske nestrpnosti, sovraštva in preganjanja.

Poleg italijanske strani so pričeli rovariti proti Slovenski demokratski zvezi tudi ljudje, ki so prišli iz kranjskega, od politične nestrpnosti in sovraštva okuženega političnega ozračja. Oni niso poznali politične strpnosti. Katastrofa in nesreča slovenskega naroda in naša nedavna preteklost jih ni nič naučila! Oni hočejo večni razkol v slovenskem narodu, oni hočejo tudi za bodočnost zastrupljati naše narodne sile in moči! Niti tržaško ozemlje, kjer bijemo neizprosno boj za naš obstoj, jim ni bilo nedotakljivo, da bi mu prihranili razkol narodnih vrst. In tako se je pod moralnim pritiskom italijanskih cerkvenih krogov ter begunskih političnih nestrpnostev ustanovila avgusta 1948 Slovenska krščanska socialna zveza (SKSZ) kot samostojna politična stranka.

Naše razmerje do SKSZ

Tu ne bomo razstevali v podrobnostih našega razmerja do ljudi okoli SKSZ. Samo tu kratko bodi naglašeno, da so ljudje okoli SKSZ prekršili sporazum med SDZ in njimi od 16. sept. 1947: da niso oni nikoli odkritosrečno sodelovali v SDZ; da so zahrbtno napadali ljudi pri SDZ in jih skušali prikazati našemu ljudstvu kot »liberalce« in bolj nevarne kot komuniste, četudi so dobro vedeli, da ravno ti ljudje od SDZ ob vsaki priliki branijo vero in duhovščino. Za volitve smo se kljub pomislekom naših somišljenikov z njimi dogovorili za skupen nastop pod imenom »Slovenske narodne liste«. Vrtni red kandidatov na listi je bil dogovorno določen na njihov predlog in oni so predlagali kot nosilca liste dr. Agneletta. Za vsakega postnega človeka je bil ta dogovor moralno in pravno obvezen. Kandidati SDZ so javno na shodih izpovedali, da bodo poleg narodnih pravic vedno branili vero, cerkev in duhovščino. Ali, ko je bila lista predložena in je že šla volivna borba proti koncu, so ljudje okoli Slovenske krščanske socialne zveze udarili na dan z letaki, kjer so pod krinko nekega begunskega »Katoliškega akademskega starešinstva« vrgli naši javnosti pod nos poziv, naj voli s preferenčnim glasom samo »katoliškega« kandidata in s tem pljune na dogovor, ki je bil pravno veljavno sklenjen in sprejet. Vsa pošten človek in kristjan mora priznati, da je bilo tako postopanje nepošteno, nedemokratsko in nekrščansko. Od tajništva Slovenske krščanske socialne zveze je SDZ z vso pravico zahtevala, da nastopi proti taki zahrbtni agitaciji, ako nima sama pravega vmes. Ali krščanska socialna zveza je to odklonila, sklicujoč se na »važnost razlogov« navedenih v nekem pismu »katoliškega akademskega starešinstva«. V tem pismu, poslanem le v prepisu SDZ, brez navedbe imena podpisnika, se je skušalo opravičiti izdanje onega za slovensko stvar tako nesrečnega razdiralskega letaka. Kakšne razloge so naštevali? Poslušajte: Ker ni bilo »katoliško akademsko starešinstvo« vezano na dogovor, ki ga je sklenila glede vrstnega reda kandidatur »Slovenska krščanska socialna zveza« s SDZ, (kakšni so ti »katoliški profesorji, da se kar pozvičajo na svoje politično krščansko socialno vodstvo? op. uređ.); ker se je vodila volivna propaganda s strani SDZ preveč v slovenskem duhu, ko smo se obrnili tudi na tržaške Hrvatje in Srbe in rabil večsilih izraz »slovenski volivci«; ker je imela neka zastava na shodu na »Trgu Ponterossos« barve belo - modro - rdeče tako razvrščena, da so te barve baje tvorile jugoslovan-

sveto in zabavo, ne pa kako komunistično materialistično propagando. Prva igra »Divji lovec« je že bila naštrnjana in se je morala vprizoriti na Repentabru. Zgodilo pa se je, da je par dni pred predstavo tržaški radio naznanil, da bo »Slovenski odev« igral pod okriljem »Slovenske krščanske socialne zveze«, to se pravi določene politične stranke. Ali se tako spoštuje dogovori glede naših kulturnih ustanov, ki bi nam morale biti ravno na STO-ju v pogledu gledališke umetnosti skupne in svete? Se bolj nas je presenetilo, ko smo zvedeli, da je tajnik »Slovenske krščanske socialne zveze«, č. g. Peter Sorli, sporočil »Slovenskemu odevu«, da mora nastopiti edino le pod okriljem politične stranke, Slovenske krščanske socialne zveze, če hoče igrati na cerkvenem prostoru na Repentabru, češ, da je tako ukazal tržaški škof.

Ali poskus, razbiti slovensko demokratsko gibanje, razdvojiti Slovence STO-ja in oslabilo obrambo naših narodnih pravic se je izjalovilo. Vrste Slovenske demokratske zveze so ostale kompaktno! Slovenska krščanska socialna zveza, s pomočjo katere so upali italijanski krogi, da bodo uničili ali vsaj sabotirali slovenski narodni in demokratski pokret, je ostala politična stranka onih maloštevilnih ljudi, ki so jo ustanovili. Ustanovili pa so jo ne zaradi politične potrebe po obrambi katoliške vere ali Cerkve ali slovenskega naroda, marveč zato, ker so tako želeli in hoteli tajni zagovorniki italijanske iredentistične politike na STO-ju. To so ljudje, nosilci one protislovenske politike, ki je povzročila mučniško smrt goriskega nadškofa Sedeja, ki je preganjala pod fašizmom naše duhovnike, ki je izganjala iz cerkva, semenišč in konviktov slovenski in hrvaški jezik, ki je vsiljevala in še vsiljuje slovenskim vernikom, zlasti v tržaških slovenskih predmestjih, italijansko duhovščino, italijanske župne upravitelje. Kdo je prepovedal tržaški katoliški list »Tedena«?

Zakaj hočejo vnesti razkol in sovraštvo med Slovence?

Mi, kot Slovenci, ki ljubimo svoj narod in svoj jezik, ki ne delamo krivice italijanskim sosedom in jim nečemo odvzeti niti ene duše, ki držimo visoko krščansko ljubezen, ne moremo razumeti, zakaj se vodi na Tržaškem taka cerkvena politika proti Slovincem. Ali se ni postavila tukaj Cerkev v službo one nekrščanske politike, ki hoče tih in preračunjeno italijanizirati slovenski narod na tržaških tleh, kar ni uspelo Mussolini-ju s hrupom in nasiljem?

Sedaj razumemo, zakaj hočejo vnesti razkol in sovraštvo med nas Slovence, zakaj hočejo med Slovence na Tržaškem imeti stranke, ki so v prvi vrsti samo katoliške, ki ne vzgajajo naroda v narodnem in katoliškem, temveč samo v katoliškem duhu. Sedaj razumemo, zakaj ne sme gojiti katoliška stranka med Slovence v Trstu narodne zavesti, marveč le močno katoličanstvo. In sedaj tudi razumemo, zakaj hočejo s silo vnesti razkol in sovraštvo med naše vrste. Tako ra-

Od srede do srede

30. AVGUSTA: Namestniki štirih ministrov niso v določenem roku sestavili osnutka za avstrijsko-mirovno pogodbo ter bodo prosili, naj jim ga podaljšajo. — V Pragi so obsodili na smrt večjo skupino ljudi, med njimi več bivših policijskih uradnikov, češ da so pripravljali oborožen prevrat na Češkem. — Albanska kominformistična vlada je odstavila dosedanjega in postavila novega patrijarha albanski pravoslavni cerkvi. Novi poglavar je svojo cerkev takoj podredil sovjetskemu patrijarhatu v Moskvi. — Perzijska vlada je poslala močna vojska ojačenja na mejo proti Sovjetski zvezi, ker so Sovjeti tam zbrali velike motorizirane skupine. — Britanski vojaški upravnik v Nemčiji, general Robertson, izreka prepričanje, da bo Berlin prav gotovo spet prestolnica nemške zvezne republike. — Komisija Združenih narodov za Palestino je sestavila načrt za internacionalizacijo Jeruzalema, ki je posem podoben statutu za Svobodno tržaško ozemlje. — V Stockholmu se je začel tretji kongres mednarodnega gibanja za federacijo vseh držav na svetu.

31. AVGUSTA: Cirenajski državni poglavar El Senussi bo na povabilo britanskega guvernerja v kratkem uradno obiskal Libijo. — Britanski listi napovedujejo, da bosta Anglija in Amerika preklicali prepoved o prodaji orožja in vojaškega blaga Titovi Jugosloviji. — Jugoslovanska vlada zanikuje poročila »Glasa Amerike«, da bi se bil razen v Parizu in Atenah tudi v Beogradu ustanovil odbor za osvoboditev Albanije. — Velika Britanija je sklenila Madžarsko in Romunijo pri Združenih narodih obtožiti zaradi kršenja osnovnih človeških pravic in svobostin.

1. SEPTEMBRA: Grški poslanik v Washingtonu napoveduje, da bo državljanske vojne v Jugoslaviji domovini še letos konec. — Poljsko komunistično sodišče je obsodilo na dolgo ječo devet otrok, češ da so pripadali protikomunističnemu odporiškem gibanju. — Jugoslovanski parnik »Gorica« je pripeljal v Združene države za milijon in 800 tisoč dolarjev bakra in svinca. — Nemški delavci v Oberhausenu so Britancem s silo preprečili razdiranje velike tovarne za umetni bencin. — V Rimu so podpisali sporazum o gospodarskem sodelovanju med Grčijo in Italijo. — Titov zastopnik pri Združenih narodih, Vilfan, zanikuje govorice, da bi nameraval odstopiti. — Amerika bo svetu zagotovila mir le, če bo močna na kopnem, na morju in v zraku, je govoril obrambni minister Johnson. — Svobodno tržaško ozemlje bo v drugem letu Marshallovega načrta dobilo 17 milijonov dolarjev podpor. — Grški zunanji minister napoveduje, da se bodo Sovjeti proti Jugosloviji borili prav tako, kakor se proti Grčiji, namreč s podžiganjem državljanske vojne. — Svet se precej skromno spominja začetka druge svetovne vojne pred 10. leti. — V Beogradu govore, da se močna skupina v albanski vladi zavzema za izstop Albanije iz Kominforma. — Moskovski radio dolži Tita, da so se njegove čete v zadnji ofenzivi borile ob strani grške armade proti komunističnim upornikom. — V Münchenu je začela oddajati nova, 150 kilovatna postaja »Glasa Amerike« na srednjih valovih. — V Rimu je v nekem samostanu umrl morilec pokojnega avstrijskega kanclerja Dollfusa, Otto Wageter, ki so ga iskale vse policije sveta.

2. SEPTEMBRA: Tito se je vrnil v Brionov v Beograd, da bo sam vodil sedanji propagandni boj s Sovjeti. — Grško vrhovno poveljstvo poroča, da je število rdečih upornikov od 1. avgusta padlo s 17.000 na 5.000. — Češka komunistična vlada je razveljavila vse sedanje potne liste. — Četrta obletnica japonske brezpogojne vdaje. — Ameriški trgovski minister napoveduje odpravo izvoznih omejitev za celo vrsto izdelkov. — Velika Britanija svrta grško vlado, naj ne dovolj svoji vojski, da bi vdrta v Albanijo, kakor to zahteva grško vrhovno poveljstvo. — V Londonu napovedujejo bližnji polom pogajanj za novo trgovsko pogodbo med Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo.

3. SEPTEMBRA: Zahodni visokokomisarji za Nemčijo so sprejeli nov zakon o tisku in radiu, ki naj prepreči vznik nacistične miselnosti.

Od srede do srede

sti na teh dveh področjih. — Bolgarska vlada je razglasila izjemno stanje na vsem področju vzdolž grške meje. — Papež Pij XII. je v posebni audijenci sprejel ameriškega nadškofa mgr. Hurlaya, ki vodi vatikansko zastopstvo v Beogradu. — Ameriške vojne ladje so dospete na nepolitični uradni obisk v Španijo, kjer so jih nudile slovesno sprejeli. — V Nemčiji so se začele po vojni največje vaje ameriške vojske, ki se jih udeležuje 110.000 moč z vsem najnovejšim orožjem. — Prva obletnica smrti pokojnega češkoslovaškega predsednika dr. Beneša, ki je vladni tisk in radio nista niti z besedo omenila.

4. SEPTEMBRA: V Atenah so obsodili na 120 kratno dosmrtno ječo komunističnega prvaka Koznja, ki je umoril 120 ljudi, med njimi bivšega pravosodnega ministra Ladasa. — Bolgarija je Jugoslaviji odklonila udeležbo na velesjenu v Plovidvu, kakor je to storila tudi češka vlada za velesjema v Pragi. — V medvojni kitajski prestolnici Čungkingu je strašen požar uničil nad 10.000 hiš, pri čemer je več kot 1000 ljudi izgubilo življenje. — Grški vojni minister izjavlja, da je komunizem v Grčiji zdaj končno poražen. — Po katoliških cerkvah na Češkem in Slovaškem so brali pastirsko pismo praškega nadškofa dr. Berana, ki ostro napada komunistično vlado. — Papež Pij XII. je govoril po radiu švicarskim in nemškim katolikom. — V Franciji so znova izbruhnil veliki gozdni požari. — Velika protisovjetska zborovanja po vsej Jugoslaviji.

5. SEPTEMBRA: Češka komunistična vlada je določila, da bodo odslej 10 cerkvenih praznikov, med njimi tudi veliki petek, preostali na nedeljo. — Bivši jugoslovanski kralj Peter II. je govoril srbskim delavcem v Bristolu in jih pozival k potrpežljivosti ter zaupanju v zahodne zaveznike. — V Rimu se je začel četrti kongres svetovne zveze za Združene narode, na katerem bodo razpravljali tudi o varstvu beguncev. — Britanska podjetja bodo prvič po vojni razstavljala na jesenskem velesjenu v Zagrebu. — Ob svedu delav v Združenih državah je predsednik Truman imel dva govora, v katerih je branil svoj socialni program ter obsojal njegove nasprotnike. — General Franço je sprejel poveljnika ameriškega vojnega brodogojca na Sredozemlju, admirala Connollya. — Tito je začel pošiljati v Grčijo begunce, ki so se med državljansko vojno zatekli na jugoslovansko ozemlje. V Španijo je dopotoval transjordanski kralj Abdullah, ki so ga sprejeli z velikanskimi slovestmi, da bi tako dokazali prijateljstvo med Frankom in arabskimi državami. — Italijanski zunanji minister Sforza se je z ameriškim, francoskim in britanskim poslanikom razgovarjal o položaju Italijanov na jugoslovanskem zasedbenem področju STO-ja. — Papež Pij XII. je sprejel italijanske katoliške profesorje ter jih v nagovoru med drugim svaril pred prenapetimi nacionalizmom in težnjem po nadvladi nad drugimi narodi.

6. SEPTEMBRA: Ameriški diplomati izjavljajo, da Sovjeti ne bodo sklenili mirovne pogodbe z Avstrijo, preden ne bodo obravnali s Titom, ker potrebuje svojo vojsko v Avstriji, Madžarski in Romuniji za pritisk nanj. — Bivši ameriški poslanik na Poljskem, Bliss-Lane, svari ameriško vlado, naj ne daje podpore Titu. — Avstrijski zunanji minister dr. Gruber znova zahteva umik vseh zasedbenih vojsk iz Avstrije. — Francoski zunanji minister Schuman izjavlja, da ne verjame v izbruh vojne med Titom in Sovjeti. — V zahodni Nemčiji so se začele največje vaje ameriške vojske v mirnem času. — Ameriško vojaško sodišče je oprostilo admirala Tojoda, bivšega poveljnika japonske vojne mornarice, ki je bil obtožen vojnih zločinov. — Tito dopisniku »New York Timesa« znova zatrjuje, da ne bo prišlo do vojne s Sovjeti. — Glavna zveza britanskih delavskih strokovnih organizacij je z velikansko večino sklenila začeti neizprosen boj s komunisti in britanskimi sindikati. — Abesinija zahteva od Italije, naj ji izroči maršala Badoghia ter Graziana, bivša Mussolinijeva podkraja v Abesiniji, ker sta vojna zločinci.

Trst ne more živeti... Da se gospodarstvo na anglo-ameriškega področju Svobodnega tržaškega ozemlja naglo obnavlja, pričča med drugim velik porast davčnih dohodkov. Dawki so julija 1949 vrgli 70 odstotkov več kakor julija lanskega leta. Dohodki iz obdavčenja javnih obratov, iz carin, monopola, posrednih in neposrednih davkov ter od telekomunikacijskih pristojbin so julija letos znašali milijardo in 700 mil-

zumemo, da se najdejo pri SKSZ tudi ljudje, slovenske matere sinovi, — hvala Bogu, da so to redki kot bele vrane in niso zrasli iz naših kraških tal — ki ne verujejo več v naš narodni obstoj, v njegovo ohranitev in bodočnost na tem našem tržaškem ozemlju, kjer živimo že preko trinajst stoletij! Mi pa verujemo v naš narod, v njegovo zdravo življenjsko moč! Verujemo, da se bo slovenski narod otrese komunistične zablode in stopal ob strani drugih demokratičnih narodov nasproti svoji boljši in pravični bodočnosti z božjo pomočjo in s svojim razumom, kljub vsem poskusom raznarodovanja.

In po vsem tem je prinesel »Katoliški glas«, ki je dostojen katoliški list, od 31. avgusta članek »Za enotnost in demokracijo«, kjer se člankar čudi, da so dopisniki »Demokracije« kritizirali katoliško organizacijo »Slovensko krščansko socialno zvezo« in ljudi okoli nje.

Člankar v »Katoliškem glas« pripoveduje, kaj je in kaj ni SKSZ, jo poveljuje z najlepšimi pridevki. V njej je vse samo zlato. V njej ni — tako nadaljuje člankar — narodnih odpadnikov, svobodomislecev in sovražnikov vere, sebičnih bogatašev ter izkoriščevalcev ljudstva. Kako se je že hvalil farizej v templju in zmerjal cestinarja?

Vsak pošten tržaški Slovenec je katoličan in narodnjak!

Ti ljudje hočejo ločiti tržaške Slovence v katolice na eni ter katolice - narodnjake na drugi strani. Mi pa pravimo, da je vsak pošten tržaški katoliški Slovenec vedno katoličan in narodnjak, ali pa sploh ni Slovenec! Ljubiti svoj rod, svoj jezik ter ga ohraniti je božja zapoved! In če velja kje na slovenski zemlji to načelo, mora veljati posebno na Tržaškem, kjer hočejo ogromne nasprotne sile potujčiti in iztrebiti naš narod. Obstoj slovenskega naroda in jezika je na Tržaškem v neskončno večji nevarnosti kot katoliška vera in Cerkev, če je sploh mogoče govoriti o tej nevarnosti. Zato je sveta dolžnost vsakega Slovenca - katolice, da v sili brani to, kar je v večji nevarnosti, to je pri nas svoj jezik in svoj rod. Pri tem pa naravno ne sme zanemarjati obrambe svoje vere!

Jonov lir. Lani so ti davki dosegli komaj milijardo in 20 milijonov lir. Dohodki od prometnega davka so narasli od 231 milijonov lani na 386 milijonov v letošnjem juliju, torej za nad 134 milijonov lir. To pomeni, da se zelo povečal trgovski promet. Ves ta čas niso zvišali nobene davčne pristojbine, razen davka na pivo. Ze ta pregled o porastu davčnega donosa kaže, kako lažnjiva je propaganda, ki trdi, da Trst sam gospodarsko ne more živeti, zaradi česar ga je treba gospodarsko in predvsem politično priključiti Italiji, ki se bo gotovo potrudila, da iztisne iz njega še trikrat toliko ali pa še več davkov.

Izšla je brošura prof. Bogomirja Coklija: ZGODOVINSKI RAZVOJ NARODNOSTNEGA STANJA V TRSTU.

Dobite jo v tržaških knjigarnah Stoka in Fortunat ter v goriški Katoliški knjigarni. Na prodaj je tudi pri upravi »Demokracije« v ul. S. Anastasio 1-c. — Cena 60 lir.

Naj ljudje okoli Slovenske krščanske socialne zveze še tako branijo to stranko, kakor bi bila v zakup vzela »katoličanstvo«, dejstva jasno govore. Ze vrabci na strehah vedo, da je Slovensko krščansko socialna zveza od italijanskih cerkvenih krogov svetovana in podpirana ter s pomočjo kranjskih in najbolj zagriženih klerikalcev (»Stražarjeva«) ustanovljena politična stranka. Z njo so hoteli naš narodni nasprotniki doseči prikrit ali zakulisni podpornik dobro znan namen: s razdorom slovenskih narodnih sil in vrst oslabil naše narodno demokratsko gibanje in s tem oslabil naš boj za naš narodni obstoj in za Svobodno tržaško ozemlje. To priznava po ovinčkih sam člankar v »Katoliškem glas«, ko pravi, da se je hotelo »Slovensko krščansko socialno zvezo« postaviti na noge »politično stranko z močnim katoliškim gibanjem«.

Ali mislijo ljudje okoli Slovenske krščanske socialne zveze, da more imeti pravo živo vero v sebi res le oni, ki si jo je kupil s strankarsko izkaznico njihove stranke? Ali ne izgleda, kakor da jemlje monopol na katoličanstvo oni, ki pravi, da je dober katoličan samo pristaš Slovenske krščanske socialne zveze?

Slovenska prosvetna matica v Trstu

das dabi na jesensko narodno veselico ki bo v nedeljo 18. septembra 1949 na Opčinah na „Pikelcu“

Sodelujejo: pevška zbor »Škrjanček« in »Jadran«; operni bariton prof. M. Kos; plesna skupina bo izvajala češke in jugoslovanske narodne ples; recitacije. Za glasbo bosta skrbela dva orkestra. Po sporedu ples in prosta zabava pri pogrnjenih mizah.

Slovenska prosvetna matica v Trstu

jesensko narodno veselico

ki bo v nedeljo 18. septembra 1949 na Opčinah na „Pikelcu“

Sodelujejo: pevška zbor »Škrjanček« in »Jadran«; operni bariton prof. M. Kos; plesna skupina bo izvajala češke in jugoslovanske narodne ples; recitacije. Za glasbo bosta skrbela dva orkestra. Po sporedu ples in prosta zabava pri pogrnjenih mizah.

Iz življenja SDZ

Seja širšega odbora Slovenske demokratske zveze v Trstu

Dne 4. t. m. se je vršila v prostori SDZ v Trstu seja širšega odbora, ki je po svojih sklepih najvažnejša seja Zvezinega odbora, odkar obstoja Zveza. Razčistilo se je vprašanje mladinske organizacije na Svobod. tržaškem ozemlju.

Po vsestranski debati je širši odbor prišel glede mladinske organizacije do sledečih soglasnih zaključkov: V tej dobi najhujše borbe na življenju in smrt za svoj obstoj, ki jo je naš narod sploh kdaj bojeval, slovenska mladina ne more in ne sme stati ob strani kot apolitična, brezbarvna masa, ampak mora pomagati odkrito in neustrašeno onemu gibanju, ki si je postavilo cilj rešiti naš narod moralne in materialne propasti ter ga dvigniti na višjo stopnjo kulture in blagostanja.

Zato naj se slovenska mladina na Svobod. tržaškem ozemlju organizira v samostojno organizacijo — Organizacija narodne demokratske mladine — v okviru SDZ, ki trdno stoji na načelih narodnosti, vere, socialne pravičnosti in svobode. Njeno delovanje se vrši v duhu SDZ in po smernicah zahtevanih v njenem programu, ki pomeni prepoved slovenske politike.

Mladinska organizacija mora obsegati slovensko mladino vseh slojev, od delavcev, kmetov in obrtnikov tja do dijakov in visokošolcev. Zeleti je, da ravnno visokošolci, ki stoje na programu SDZ delujejo v mladinski organizaciji in pomagajo pri dosegu njenih ciljev.

Dalje je širši odbor Zveze začel svoje stališče napram Slovenski krščanski socialni zvezi in njenemu delovanju. To stališče se obrazloži naši javnosti v »Demokraciji«.

Cetudi je slovenska javnost pričakovala od Zveze, da takoj po volitvah zavzame in obrazloži svoje odnose in svoje gledanje na SKSZ, se je to storilo iz več razlogov šele na zadnji seji. Slovenska javnost ima pravico, da čuje našo besedo in da sodi po svoji preudarnosti, kje je pravica in kje je krivica. Kdo ima prav in kdo ima krivo.

Preteklo je par mesecev brez vidnega javnega dela SDZ, ali ona je tudi v tem času delala, posredovala, vlagala pritožbe in spomenice v obrambo slovenskih narodnih koristi, posebno se koristi našega malega človeka, delavca in uradnika v borbi za njih delo in vsakdanji kruh.

Organizacija narodno demokratske mladine

2. oktobra t. l. bo redni občini zbor ONDM. Naprošamo člane, da uredijo članske obveznosti — poravnane članarine —, da bodo imeli nemoteno polnopravno glasovalno pravico. Istočasno vabimo svoje člane, da se polnoštevilno udeležijo izleta na Neveio in Rabeljsko jezero, ki ga priredi akademski klub »Jadrane« 25. t. m.

Odbor ONDM

† Maks Jerič

Z veliko žalostjo smo izvedeli, da je 6. t. m. ravnno na svoj 64 letni rojstni dan umrl gospod Maks Jerič, vsem dobro znani slovenski odvetnik v Trstu.

Rodil se je dne 6. septembra 1886 na Opčinah iz ubožne delavske družine. Oče je kmalu umrl in zato se je Maks moral že v nežni mladosti boriti z revščino. Gimnazijo je študiral v Trstu in se preživljal z lekcijami. Leta 1905 je maturiral in se vpisal na pravno fakulteto v Gradcu. Doktoriral je leta 1921 in leta 1928 postal odvetnik.

Bil je med ustanovitelji akad. društva »Balkane« ter večkratni odbornik istega. Udeležoval se je tudi pri različnih openskih društvih, kjer je bil poznan in čislán zaradi svojega dobrega srca, trdnega značaja stare garde tržaških Slovencev in svojega pristno slovenskega humorja.

Deloval je na narodnem kulturnem in gospodarskem polju in se ni nikoli obotavljal izpolnjevati svojih dolžnosti kot tržaški Slovenec tudi v času najhujšega fašističnega zatiranja. Pri tem svojem delu se ni postavljval v ospredje, ostal je skromen, požrtvovalen in nesebičen človek. In tak je tudi umrl.

Pred par leti je nepričakovano zbolel, kar je bilo le posledica težkih življenjskih borb v mladosti. Dalj časa je bolehal in se zdravil

na Golniku ter v nabrežinskem sanatoriju, kjer je dne 6. t. m. ob 8. uri zvečer, ravnno na svoj 64 letni rojstni dan izdihnil svojo blago dušo. Zapušča ženo in mladletno hčerko.

Svojcem naše iskreno sožalje!

Obsodbe v Jugoslaviji

Sodišče v Splitu je obsodilo na smrt načelnika postaje v Plavnem pod obtožbo, da je odgovoren za iztirjenje vlaka na progi Zagreb-Split dne 15. avgusta t. l. Poleg načelnika so obsodili še tri druge obtožence na razne zaporne kazni.

Obtožnica pravi, da so bili v času, ko se je pripetila nezgoda, pijani.

„Primorski dnevnik“ pred sodiščem

Zaradi člankov, ki naj bi bili žaljivi za tukajšnje ZVU in škodovali njenemu ogledu je ZVU postavila pred sodišče odgovornega urednika »Primorskega dnevnika« in it. lista »Corriere di Trieste«, istočasno pa je prepovedala prodajati nje milanske »Unità« v Trstu za tri mesece. Razprava je v teku in o beta zanimiva presenečenja. K stvari se povrnemo.

JUGOSLOVANSKI OBZORNİK

Zadnje sovjetske ultimativne spomenice so Jugoslavijo še bolj razvele in že itak divji propagandni boj med Titom in kominfornističnim taborom. Sodeč po ostrini tega boja je izbruh prave vojne med Jugoslavijo in Sovjeti neizogiben. Toda dejansko stvari še niso tako daleč.

A ne glede na obojestransko besno propagandno gonjo, ki včasih celo prekaša sovjetski boj proti Hitlerju med vojno, moramo poudariti nekatere dogodke preteklega tedna, ki neizpodbitno dokazujejo, da se spor med Titom in Stalinom bliža višku in s tem takl ali drugačni rešitvi. Ti dogodki so: 1) V Moskvi so uradno objavili, da je od 25. do 27. avgusta zasedal v Sofiji »Svet za vzajemno pomoč«, ali kot ga tudi drugače imenujejo, »Molotovljevo načrte. Svet so ustanovili v preteklem januarju Sovjetska zveza in njeni sateliti kot odgovor proti Marshallovemu načrtu. Značilno je, da je Sovjetska zveza zdaj prvič uradno objavila, da se je svet sestal. Iz zanesljivega jugoslovanskega vira poročajo, da so se po gospodarski konferenci Kominforma sešli v Sofiji tudi vojaški poveljniki Sovjetske zveze in kominfornističnih držav. Med drugimi so pri tem

vanja z vodilnimi zastopniki Zavezniške vojaške uprave. 3) Poleg teh nenadnih obiskov nam o zakrbljeni pozornosti, s katero zahodne velesile spremljajo razvoj spora med Titom in Sovjeti, pričča tudi govor, ki ga je imel namestnik britanskega zunanega ministra, Hector Mc Neil. Ta je med drugim dejal: »Upam, da nihče ne pripravlja vojne proti Titu, ker se vsi tisti, ki so začeli ostro propagandno borbo proti njemu, igrajo s smodnikom.«

»Razvoj dogodkov na Balkanu daje vtis, da je sovjetska vlada tista, ki odraža svetovni mir in predstavlja nevarnost za neodvisnost ene izmed malih držav. Ta položaj vzbuja resne skrbi vsem, ki ljubijo mir. Sovjetske oblasti, ki sicer izvajajo strogo cenzuro nad poročili o gibanju čet, zdaj šele širijo vesti o zbiranju sovjetskih čet proti Jugoslaviji. Vlada Sovjetske zveze je v zadnjem tednu povečala gonjo, ki naj povzroči padec sedanje jugoslovanske vlade. Popolnoma jasno je, da tu ne gre več le za navadne nesporazume med komunističnimi partijami.«

Mc Neil je prvi zavezniški diplomat, ki je zdaj javno razpravljal o sporu med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo ter Sovjeti javno svaril pred kakim nepremišljenim korakom. 4) Visoki ameriški vladni zastopniki trdijo, da bo Titova vojska po vsej verjetnosti kmalu uročena. Stalin bo kmalu pokazal svoje karte. Svet bo videl, ali namerava Sovjetska zveza Tita s skrajnimi

sredstvi likvidirati, ali pa ga samo zastrašiti. Od Stalinove odločitve bo verjetno odvisna tudi količina pomoči, ki jo bo Zahod dal Titu za borbo proti Moskvi.

Ameriški zastopniki menijo, da ima Stalin zdaj na izbiro tri možnosti: 1. Pod kakršno koli pretvezo sprostiti vojno ter z močno armado uničiti Tita in njegove pristaše; 2. Podžigati revolucijo v Jugoslaviji s pošiljanjem orožja jugoslovanskim kominfornistom, kot ga zdaj pošiljajo sovjetske satelitske države grškim upornikom; 3. Nadaljevati sedanjo propagandno gonjo in gospodarsko blokado Jugoslavije v upanju, da bo do Tita izstradali.

Če bil bilo jasno, da je Stalin sklenil vojaški vdor v Jugoslavijo, bi po vsej verjetnosti Zahod pustil Tita na cedilu. Nobena ameriška politična osebnost ne pripisuje Titu niti najmanjše možnosti, da bi se lahko upiral rdeči armadi, ki ima zdaj v Avstriji, Madžarski in Romuniji okrog tri sto tisoč mož.

5) Jugoslovansko propagandno ministrstvo je z ozirom na poročila, da je prišlo do večjega premikanja čet v Srbiji in na Hrvatskem objavilo, da ni bil izdan nikak ukrep za izredne premike čet na teh področjih.

Kaj taka zanikanja pomenijo, smo že navajeni. Titovo ministrstvo za informacije je izdalo dalje uradno poročilo, ki zanikuje vesti glede sabotaže in požara v čistilnici naravnih olj »ROMSA« na Reki. Poročilo pravi, da je čistilnica še vedno v obratu,

čeprav je 25. avgusta nastal majhen požar v nekem skladišču olj, katerega da so pa takoj pogosili.

Tako uradno poročilo. — Ugostiti točno resnico, je nemogoče. Vendar pa je gotovo, da je požar bil, kakor to tudi uradno poročilo priznava, ter da je trajal vsaj dva dni. Kaže, da so gospodarske sabotaže, med katere lahko prištevamo nedavne tri železniške nesreče in požar največje jugoslovanske potniške ladje »Partizanka«, zdaj prvo obdobje Kominformove ofenzive proti Titovemu režimu. Kominform hoče po vsem videzu uničiti osnovne živce jugoslovanskega gospodarstva ter s tem poslabšati notranji položaj in ohromiti oskrbo ter premike vojske. Za te skrbne nastope kominfornistov prihajajo točna navodila iz Moskve.

6) Te sabotaže in varnostni ukrepi pričajo, da je Kominform svoj vojni načrt proti Titu povzel v petih točkah, in sicer: 1. Iz komunističnih petokolonah v Jugoslaviji je treba sestaviti novo komunistično stranko, ki bo brezpogojno pokorna Moskvi; 2. V Jugoslavijo je treba poslati gerilce, ki naj bi s sabotažo izpodrežali živce jugoslovanskega gospodarstva; 3. Vtihotapljati je treba liste, ki bi ščevali proti sedanjemu diktatorju; 4. Treba je organizirati stavke pristaniških delavcev povsod tam, kjer se tvori blago, namenjeno Jugoslaviji; 5. V vseh satelitskih državah, ki mejijo na Jugoslavijo, naj se razglasi vojaška pripravljenost.

Vprašanje narodnostnega sožitja v Trstu

Delo prof. Barage

V takem vzdušju se je razvijalo delo prof. Barage. Njegova naloga je bila, da obnovi slovenske šole in jim preskrbi učiteljeve in profesorje, kar je bilo nelahek posel, ker je Italijanom uspelo izključiti iz javnih služb vse one Slovence, ki niso bili italijanski državljani. Ustanovitve slovenskih šol na STO-ju in ukinitve italijanskih šol v izključno slovenski okolici, vse to je bila posledica novonastalega položaja. Italijanske šole sredi slovenskega ozemlja kot n. pr. v Sv. Križu, na Proseku, v Štivanu itd. dokazujejo, kako zelo je bilo ugodno tudi po zadnji vojni italijanskim zahtevam. Sprva so morale biti slovenske šole tako v mestu, kot v predmestjih v istem poslopiju, kot italijanske, ker je tako pač zahtevalo veliko pomanjkanje potrebnih prostorov. Slovincem so vzeli šole Italijani in zato je pač bilo pravično, da so do zgradnje novih šol dali prostora slovenskim v obstoječih italijanskih šolah. In ker bivajo Slovenci v samem sruču Trsta je bilo seveda nujno potrebno, da imajo v bližini svojih bivališč primerne šolske sedeže.

Šola v ulici Lazzaretto Vecchio

Tu mora seveda nacionalistični tisk »pour la bonne bouche« dodati svoje ugotovitve.

Za višjo in nižjo gimnazijo ter za trgovsko akademijo je bil določen enoten del stavbe v ulici Lazzaretto Vecchio, »prav v sruču Trsta, ki je italianissimo«. Ta hiša pa je kmalu postala »gnezdno krajevnega slovenstva — covo dello slavismo locale. Ko je bilo prepovedano izobesjanje zastav na vseh javnih poslopijih, so tamkaj izobesili slovensko zastavo. Nazadnje so ustanovili še učiteljskece.

»Ker mora občina plačevati vzdrževalne stroške stavbe«, stanejo te štiri šole v enem samem predelu ene same stavbe presenetljivo vsoto »kar tri sto milijonov lire. Očitno je, da zna občina dobro računati takrat, ko gre za slovenske šole. Ako pa se potrudimo, da pogledamo v to drago bedo z osmimi okni prezačenih prostorov v enem samem nadstropju, kar predstavlja posmeh najosnovnejšim načelom o zdravstvenih potrebah šolskega poslopija, potem smo lahko le presenečeni in ponosni, da se učenci že niso naveščali takih šole nevrednih prostorov in izgubili zaupanje v pravično postopanje, ki bi ga morala pristojna oblastva izvajati napram Slovincem.

Zastraševanje slovenskih staršev

Toda neizpodbitno in glasno dejstvo je, da so kljub tolkemu pomanjkanju in neprimernosti slovenske šole vendarle pritegnile v primeri s 26.211 italijanskimi kar 5.554 učencev. Poleg tega pa je še med 26.211 italijanskimi učenci precej Slovencev, ki ne obiskujejo slovenskih šol samo zaradi posrednih in neposrednih groženj staršem, da bodo izgubili službo, ako bodo vpisali svoje otroke v slovenske šole, ali pa se isti starši boje, da zaradi tega ne bodo njihovi otroci dobili službe ali pa jim bo onemogočen vpis na univerzo in zato rajši vpisujejo svoje otroke v italijanske šole, čeprav so te v splošnem na

nižji ravni od slovenskih. O tem pa seveda krajevni italijanski tisk ne piše. Sola ima poleg moralnega tudi praktični smoter, da preskrbi dijaku možnost zasluzka. Zato je treba še bolj občudovati onih 5.554 dijakov, ki imajo rajši revnost slovenskih, kot pa razkošje italijanskih šol; onih 5.554 dijakov, ki so v ogromni večini domačini in ki so kljub podtikanjem in grožnjam ostali zvesti svoji narodni zavesti in hočejo živeti z življenjem lastnega naroda.

Nedvomno je bila ustanovitve teh šol za slovensko stvar korist, ki jo je tako skopo dovolila že ona Avstrija, ki ji očitajo slovanofilstvo.

Toda za razumevanje šolskih potreb pač ni potrebna »balkanska megalomanija«, pač pa enostavno čut dolžnosti do naroda, s katerim so tako krivično postopali.

Smoter ustanovitve slovenskih šol ni bil Simonijev »protiitalijanski bes sina finančnega stražnika«, temveč samo čut za enakopravnost, prirojen pošteni in dosledni naravi pravega demokrata.

Slovenske šole niso namenjene Italijanom. Poskrbeti morajo za izobrazbo onih, ki so je potrebni. Zahtevatvi pouk v materinščini torej ni »početje v duhu maščevanja in sovraštva do mesta«, temveč le osnovna in neizpodbitna pravica vseh tistih, ki so rojeni na Svobodnem tržaškem ozemlju in žele, da so njihovi otroci deležni pouka v materinščini.

Zgodovinska dejstva

Gotov del italijanskega tiska govori o »neizpodbitno italijanskem Trstu v teku vseh tujih zasedbah. Mar hoče s tem podtikati, da Trst nikdar ni bil dvojezično mesto? Mar hoče s tem trditi, da so Slovenci in Hrvati v Trstu le vsiljenci in hoče zanikati dejstvo trinajstoletnega sožitja?

Ce je temu tisku treba osvežiti spomin, bomo to storili kaj eno-

stavno in se pri tem posluževali samo italijanskih virov, ker so pač slovenski že sami po sebi »nezanesljivi«.

Ali je omenjeni tisk že kdaj slišal govoriti o rižanskem shodu leta 804, oziroma dejansko leta 811? Ali se spominja protesta občin bizantinske Istre zaradi naseljevanja slovenski kmetov (in ne pastirjev) v okoliških krajih? Ali se spominja, da so cesarski pooblaščenca zaveznike vlade v letu 811 nakazovali Slovincem manj rodovitne in puste predele okrog Trsta? Kajti bolj proti severu je takrat bizantinski Trst branila obmejna straža slovenskih vojakov, ki so imeli enega svojih sedežev na Skorklji. Nedvomno so to bili poganski Slovenci, ki so bivali izven mestnega obzidja (krajevno ime Trebče, pozneje poromanjeno v Trebiciano, naravnost kaže na obstoj nekega verskega kulta). In ti Slovenci so morali priti precej zgodaj, da so lahko dali ime Koper istrskemu mestecu Capris, ki se je že leta 580 imenovalo v čast Justina II. Justinopolis in šele pozneje v teku dolge benečanske zasedbe dobilo ime Caput Istriae — Capo d'Istria.

V samem Trstu se Slovenci omenjajo pozneje. Toda že leta 1202, 26. oktobra, ko je moral Trst prisesti zvestobo Benetkam, najdemo med 200 imeni zaprisežencev skoro 50 slovenskih. Mnoga od dvestotih imen so nerazumljiva in popačena. Szombatheliju se je zdelo potrebno pripomniti, da so med temi tržaškimi meščani nekateri imeli »prstaško in volgarno ime«. V resnici se omenjajo DRAGONJA, DOBRONJA, VLADIKA, PRIBONJA; obrtniki, katerih imenu so dodali priimek »slaboa«. Torej gre za razmerje ena proti štiri kot v letu 1910. Vsa ostala imena niso romanska. Nemce so n. pr. zelo cenili zaradi njihove spretnosti v kovaštvu in rezbarstvu.

(Nadaljevanje sledi)

Koroški Slovenci na Višarjah

Slovenske božje poti so bile skozi stoletja simbol slovenskega verskega življenja in zbirališče naroda v dobrih in še prav posebno v slabih časih.

Sveta Gora, Gospa Sveta, Brezje in Višarje, če bi govorile njihove skale in zidovi, bi nam povedale mnogo o življenju našega naroda v bližnji in daljni preteklosti.

Predvsem so bile Višarje središče, kamor so prihajali Slovenci vseh pokrajin. Nad deset let je bila koroškim Slovincem pot na sv. Višarje zaprta. Leta strašne vojne, leta hudega nečloveškega vrhelnja so bila, ko je diktator vpljel svojo pest nad narodom, ko so rojaki umirali po zaporih in tabori-

merah v svoji ozki dolini iskali kruha v Trstu in Ameriki. Trst sam šteje lepo število zilijskih Slovencev in mnogo uglednih trgovskih družin je med njimi.

Cudili smo se obakrat velikemu številu slovenskih romarjev, ker so nam tuji novinarji in tudi veliki politiki s tako vneto pripovedovali, da koroških Slovencev ni. Sedaj pa v teku enega meseca skoroda nad 3000 slovenskih romarjev na sv. Višarjah!

Za usodo teh naših rojakov se že leta tepejo Veliki štirje in kakor je usoda Avstrije nejasna, tako je tudi položaj naših rojakov ostal do danes nerazčiščen.

Vemo, da živi narod od svojega lastnega dela, od svoje lastne pridnosti, katere koroškim Slovincem ne manjka, enako pa vemo, da so koroški Slovenci stali pod hudim germanizacijskim pritiskom skozi desetletja in da ravno oni potrebujejo po mirovni pogodbi za Avstrijo posebno zajamčenih političnih, gospodarskih in kulturnih pravic.

Usoda koroških Slovencev bo v veliki meri Slovincem onstran zastora merilo, da-li je Zapad s svojim pojmovanjem demokracije v stanu zajamčiti slovenski narodni veji v tujerodni državi življenjski obstoj!

R. Jezerski

SVETE VISARJE

šohi, ko so mladi in stari obljubljali, da ponese svojo bol k višarški Materi božji.

Letos so prvič bile olajšane obmejne ovire in nedeljo za nedeljo hitijo koroški Slovenci na sv. Višarje. Bili so tu farani iz Malošč in s gospodom župnikom Milonikom, Brnčani so prepevali na Višarjah. Podklosterjani, bližnji sosedji, so tudi obiskali Višarje. 27. avgusta pa je posebni vlak pripeljal nad 1300 romarjev iz podjurskih fara.

Romarji so bili veseli, ker niso ne avstrijska in ne italijanska oblastva delala posebnih težav na meji in ker se je pregled izvršil brezhibno in hitro, ker sta bili obe romanji dobro pripravljene od slovenskega dušnopastirskega urada v Celovcu. Tudi koroški tujski prometni urad je šel romarjem zelo na roko.

Ob prihodu v Zabnice je bilo razpoloženje pri najlepšem vremenu izvrstno. Domačini so mogli ugotoviti, da so rojaki s Koroške mojstri petja. Ze v Zabnicah in še posebno na Višarjah je prepeval zbor organizov iz petdesetih fara pod vodstvom g. župnika Holmarja. Cerkevna pesem je doživela svoj višek v latinski maši.

Druga romanja 3. septembra se je udeležilo 1048 rojakov iz Roža in Ziljske doline. Med Ziljani so tržaški izletniki našli več znancev, ker so Ziljani v vseh časih pri svojih tesnih gospodarskih raz-

Dvojezične šole na Koroškem

Kdor je zasledoval potek pariške konference o avstrijski mir. pogodbi, je opazil, da je dr. Gruber, avstrijski zunanji minister, nenehno uporabljal v svojih izvajanjih besedo: utrakvistična šola. S tem je hotel dokazati širokogrudnost avstr. politike do manjšin. Marsikdo si je postavil pri tem vprašanje: kakšna neki mora biti ta šola, če je neprestano na dnevnem redu.

V pojasnilo naj veljajo vrstice učitelja, ki je več let deloval in opazoval potek v takih gori imenovanih šolah.

Utrakvistična šola. Beseda utrakvistična je latinskega izvora, ki pomeni slovensko: oba, obojna. Potemtakem bi slovensko pomenila utrakvistična šola, dvojezična šola. Vsakdo si bo pri tem predložil šolo, kjer se uporablja pri učenju v šoli istočasno dva jezika. Take šole je uvedla resnično demokratična Svica, za manjšino, ki prebiva v kantonu Graubünden. Tam prebivana namreč manjšina tako imenovana Retoromani.

Po razsluži druge svetovne vojne si je Avstrija hotela pridobiti zapadne velesile in odvračati težko odgovornost za med vojno ob stra-

ni Hitlerja storjena barbarstva. Pričela je pri slovenski manjšini na Koroškem. Zato je 8. 10. 1945 v vsej hitrici izdala neko čudno odredbo za slovensko manjšino. To skrupulacelo se odlikuje po svoji nejasnosti, bistvena določila si medsebojno nasprotujejo. Sestoji iz 8 točk. To odredbo je podpisal tedanji deželni glavar, prosluli Piesch. S to odredbo so ustanovili tako imenovane dvojezične šole po švicarskem vzorcu, v resnici pa so samo obnovili utrakvistične šole žalostnega spomina, ki so obstojale že v stari Avstriji. Hoteli so poudariti enakopravnost dveh jezikov, v resnici pa preslepiti javnost. Oglejmo si te utrakvistične šole na Koroškem!

Slovenci na Koroškem prebivajo že od VI. stol. V srednjem veku so segali visoko proti severu in severozapadu. Zgodovina nam pove, da so ustoličevali slovenske vojvode v slovenskem jeziku na Gosposvetškem polju. Pod silnim nemškimi pritiskom so se Slovenci vedno bolj umikali proti jugu. Nemške stoletne sanje: »Drang nach Adria« so hoteli Nemci uresničiti. Stara Avstrija je delala bolj z rokavicami, ponemčevala mesta, trge, ustanav-

Koroška - srce Slovenije

II. SAMOVA ZVEZNA DRŽAVA

Kot so nam malo znani načini življenja in delovanja naših pradedov v pradomovini in prvih časih po naselitvi na današnje slovensko ozemlje, pravičako malo vemo o njih pravnem redu in državnosti. Ce so Slovenci takoj po naselitvi v novi domovini ustanovili kako državno tvorbo, o tem danes ne vemo ničesar. Verjetno je sploh niso mogli osnovati že zaradi tega, ker so prišli v te kraje skupno z Obri, a njih medsebojni odnosi so bili, kot izgleda, precej različni in so v raznih predelih dežele kolebali med obliko pravega zavezništva na načelu enakopravnosti in pa pravega podložništva. Zato je razumljivo, da je bila za ustanovitve prave slovenske države v prvi vrsti potrebna popolna osamosvojitve od Obrov. Videli bomo, da so Obri igrali v razvoju slovenske državnosti pomembno in odločilno vlogo. Dočim je prva osvoboditev izpod obrskega jarma dovela do splošne zvezne slovenske države od

Karpatov pa do Jadranskega morja, je zadnji poskus samostojne borbe proti Obrom dovedel do podložništva Nemcem, kar pa je imelo za posledico tudi zaton slovenske državnosti. Preko Bavarcev se v Franke izgubi slovenska državnost, smrtni udarec pa ji zadá sodelovanje v uporu Ljudevita Posavskega proti Frankom.

Druga velika ovira razvoju slovenske države v novi domovini pa je bil družabni red, katerega so prinesli Slovenci s seboj iz svoje stare domovine. Medsebojni odnosi med našimi pradedi so bili osnovani na enakopravnosti. Vsi so imeli iste pravice in iste dolžnosti. Zato tudi niso imeli plemstva, ki bi bilo družabno in recimo, socialno, nad ostalimi. Le v primeru nevarnosti, ki je pretila od zunanjih sovražnikov, so se naši pradedje združevali in si izvolili svojega vojvodo, ki jih je vodil v boj. Slovenski izrazi kot knez, kralj, vojvoda so po svojem izvoru neslovenski in nam zato pač najbolje potrjujejo gornje navedbe.

Temu dejstvu je treba dodati še

to, kar je bilo že uvodoma omenjeno, da je tudi naravna oblikovitost tal v veliki meri ovirala združevanje slovenskih ozemelj v enotni in edini državi.

« » »

Pojav Sama je v zgodovini srednje evropskih Slovanov gotovo eden najpomembnejših dogodkov. Sporno vprašanje o tem, ali je bil slovenskega ali frankovskega porekla njegove pomembnosti v nobenem oziru ne zmanjšuje. Samovo delo dokazuje, da je bil državnik velikega kova, ki je znal do dna dognati politična dogajanja v Srednji Evropi in njih odvisnost.

Leta 623 je Samu uspelo prepričati severne Slovence, da je čas za izgon Obrov in politične osamosvojitve od njih varštva in podložništva že tako zrel, da lahko prične s konkretnimi akcijami. Postavil se je na njih čelo, zares premagal Obre in kmalu potem organiziral močno srednje evropsko slovensko zvezno državo od Karpatov pa do Slovenskega Primorja, do Jadrana. Središče te države je bila Češka z okoliškimi pokrajinami, pridružil pa so se ji še Polabski Srbi pod vodstvom kneza Drvana in Slovenci pod vodstvom vojvode Valjka, ki je prvi po imenu poznani slovenski knez.

Očitno je, da so se Slovenci radevolje priključili Samu, to pa iz

raznih razlogov. Predvsem je tu bilo vprašanje obrskega gospodarstva, katerega so se Slovenci že davno naveščali. Poleg tega so tudi Longobardi v oni dobi izvajali precejšen pritisk proti Slovincem in celo vdrli v Ziljsko dolino in okrog leta 625 zavzeli »okraj Slovencev, ki se Zilja imenuje«, kot poročajo stare listine. Ta zasedba je bila tako učinkovita, da je gornji in srednji del Ziljske doline ostal skoro sto let v longobardski posesti.

Porazu, ki ga je Obrom zadal Samo in pa poraz, ki je bil za propad njihove veličine najbolj odločilen in so ga morali utrpjeti nekaj let pozneje pred Carigradom in vsled katerega je obrska moč stalno padala, je bil pač Slovincem najboljši znak, da je le v skupnosti moč in da je pač najbolje za njih, ako sodelujejo s Samom.

In Samo je znal svojo nalogo dobro izvesti. Organiziral je državo, ki je bila močna na zunanji in na notranji in se po porazu Obrov boril tudi z njenimi glavnimi nasprotniki, Franki. V tem oziru je zanimivo, čeprav pristransko poročilo frankovskega letopisca Fredegara o vojni med Samom in Franki. Povod vojni med Slovani in Franki je dal poboj frankovskih trgovcev, ki so verjetno bili le vojnuni frankovskega kralja Dagobertha. Ker Samo Dagobertu ni hotel dati zadoščanja, je prišlo do

vojne. Sprva so jih Franki porazili pod Krodobertovim vodstvom, toda zmagoviti izid vojne je odločila bitka pri Uhoštu na sedanjem Češkem, kjer je Samova vojska leta 631 krepko porazila frankovsko - longobardsko koalicijo.

Slovenci, ki so se s Samovo pomočjo iznebili obrskega gospodarstva, so kmalu po ustanovitvi Samove države pričeli samostojno delovati. Boré se z Bavarci in jih krepko porazijo pri Aguntu blizu sedanjega Lienz v gornji Avstriji ter tako pomaknejo svoje meje do izvirov reke Drave.

Poraz Obrov, Bavarcev in Frankov ter Longobarđov, katerim si cer sprva niso mogli iztrgati Ziljske doline, je nedvomno v veliki meri ojačel državno zavest med Slovenci, kar se je najbolje pokazalo ravno po Samovi smrti leta 658.

Zgodovinska nesreča za Slovence in srednjeevropske Slovence sploh je bila Samova smrt, ki je pomenila tudi konec tako močnega in velike slovenske države. Država, ki je Frankom, Obrom in Longobardom vivala strahu v kosti, je spet razpadla na dežele, ki so jih posedovali Slovenci, Čehi in Polabski Srbi. Enotna vez med srednjeevropskimi Slovani je bila pretrgana in v posledje je vsak od njenih otrok živel svoje življenje. Ako ne bi Samova država razpadla, bi verjetno Slovenci lahko branili svoja

ozemlja pred germanskim navalom in z združenimi močmi odbili madžarske navale, kar bi se še danes občutno odražalo v narodnostni in politični sliki Srednje Evrope.

III. KARANTANIJA

Slovenska država v Karantaniji, katere meje pa je težko določiti, je obstojala, ako že ne preje, vsaj od Sama dalje. Vsa politična dogajanja na njenih mejah kažejo, da je bila tudi po Samovi smrti samostojna državna tvorba. Zavest državne celote, ki jo je vcepil srednje evropskim Slovanom Samo, je med Slovinci tudi po Samovi smrti ostala trdna in tako pripomogla, da se je Karantanija ohranila še sto let kot samostojna država. Njen prvi vojvoda, ki ga po imenu poznamo, je bil Valuk. Za časa njegove vlade je bila Karantanija nedvomno že pomembna državna tvorba, kajti iz zgodovinskih virov vemo, da je prišel k njemu iskat zavetišča bolgarski knez Alciok s precejšnjim spremstvom. Tudi on se je namreč sprl z Obri in zato gotovo ni prišel iskat zavetišča k njihovemu podložniku, temveč k svobodnemu knezu. Pravičako vidimo na karantanskem dvoru tudi furianskega vojvodo Lupa, ki išče zavetišča pri Karantanah, da bi si z njihovo pomočjo spet priboril furiansko vojvodstvo.

(Nadaljevanje sledi)

VOJVODSKI PRESTOL NA GOSPOSVETSKEM POLJU

Dvojezične šole na Koroškem

ljala zloglasne Südmarko. Mnogo je žrtvovala za te temne namene. Predzrejšja je bila prva avstrijska republika. Po letu 1920, po vsiljenem plebiscitu, je kljub podpisu v Parizu, da bo spoštovala manjšinske pravice, sistematično začela uničevati, kar je bilo slovenskega. Slovenski napisi so izginili, slov. šole so zapirali, Slovence zastopavljali, nekaj so jih izgnali, druge so pobili, slovenski jezik je moral utihniti v uradih. Krivično načelo: »Wir sind ein Herrenvolk« se je vedno očitneje kazalo.

Tako je šlo neovirano naprej do leta 1938. Tedaj so nemški šovinisti, zlasti avstrijski, pod taktiko zločinca Hitlerja pokazali doslej skoro nepoznano barbarstvo: hoteli so kar kratkoma likvidirati Slovence. In kako? Z izseljevanjem, zapori, umori, zažigi, plini itd. Slovenska beseda je bila prepovedana, duhovniki z vednostjo višje duhovne oblasti preganjeni iz župnij. Celotno starševstvo je bilo prepovedano v domačem krogu se posluževati svoje domače govornice. Nesramni nacisti so se ponoči plazili okoli slovenskih hiš in poslušali, če se govori slovensko. Ti časi ne delajo Nemcem nobene časti.

Toliko mimo grede v pojasnilo. Sedaj pa pogledimo bolj natančno dvojezične šole na Koroškem. Po mnenju objektivnih opazovalcev so te sramota za Avstrijo.

Tu hočem navesti samo nekaj dejstev, katerim je priča pisec teh vrstic. Naše šolsko poslopje je prostorno. V njem je petrazredna dvojezična šola. Kje so znaki te dvojezičnosti? Nič dvojezičnega ne opazim v njej. Napisi zunaj in znotraj samo nemški. Učiteljstvo večinoma ne veče slovenskega jezika, poučuje v prvih razredih, kar nikakor ne soglašajo z odredbo o teh

šolah. Ne le to, mnogi teh učiteljev so naravnost zagrizeni nasprotniki Slovencev. V nekem razredu učiteljskih sploh ni poučeval slovensčine. Na koncu leta pa je dal učencem reče iz slovensčine kakor mu je ravno padlo v glavo. O tem akroreknem postopanju vedo učenci, starši in se govori o tem. Kje je višja šolska oblast, da preišče, koliko je resnice v teh govorih? Na neki drugi šoli so morali otroci namesto pouka v slovensčini za učitelja krompir lupiti, a neki tretji šoli niso bili šolski otroci deležni predpisanega odmora, ker so med seboj nekako govorili v slovenskem jeziku. Poznam učitelja, ki je slovenske otroke pretepal na cesti ali jih naslednji dan kaznoval v šoli, ker so domov grede govorili v materinjem jeziku. Neki nadučitelj je pretil staršem, da bodo otroci dobili v šoli slabe reče, če bodo starši z njimi govorili v slovenskem in ne v nemškem jeziku.

Skratka, učiteljstvo sabotira enostavno slovenski jezik. In po vsem tem si upajo nekateri govoriti o širokogrudnosti do manjšine. Ali je to res vse po demokratičnem švicarskem vzorcu???

Tako ne bo šlo naprej. Avstrija je hotela proti volji manjšine obdržati slovensko manjšino v svojih mejah. Če hoče Avstrija prijateljsko sožitje s Slovenci, tedaj naj ve, da mora temeljito in čimprej spremeniti svoje ravnanje s Slovenci. Sovražstvo, ki so ga Nemci, predvsem pa Avstrijci s svojim ravnanjem med zasebno zanetili, se je razplamtelo v pravi požar.

Zato je opomin: Avstrija, reši šolsko vprašanje v smislu pravih demokratičnih načel in daj najširše osnovne demokratične pravice in nacionalno enakopravnost koroškimi Slovincem.

Slovenskim staršem na Goriškem

Koncem tega meseca začne zopet vpisovanje otrok v šole. Pri tej priliki moramo spregovoriti nekaj besed slovenskim staršem in sploh vsem Slovincem, ki jim je mar za obstoj slovenskih šol in za našo narodno stvar v Italiji. Mnogi mislijo, da je bolje, če pošljejo svoje otroke v italijansko šolo, ker si tako prihranijo očitke in neljub pritiske od strani italijanskih šovinistov; drugi pa menijo, da v slovenskih šolah ne poučujejo italijanščine. Vsi ti pomisleki so zmotni in starši, ki se pustijo zapeljati od takih nesmiselnih pomislekov, kvarijo ugled sebi in narodu, svojim otrokom pa le škodujejo.

Sovinisti so bili in ostanejo vedno hudobni; ne morejo pa škodovati nikomur, ki je trdne volje in kremenitega značaja!

Sovinisti ne morejo vzeti kruha prav nobenemu, ker so šole odvisne od državne oblasti, ne pa od kakega političnega prenapetega, ki bo Slovence vedno zaničeval, tudi če bo dal svoje otroke v italijanske šole.

Na drugi strani pa se morajo starši dobro zavedati, da imajo slovenski učenci v slovenskih šolah kot učni predmet tudi italijanščino. In da so spricevala, ki jih dobijo popolnoma enakopravna spricevalom, ki jih dobijo učenci italijanskih šol, kjer pa slovensčine ne poučujejo.

V dolini Aosta in na Tiroškem so primorani italijanski učenci učiti se tudi francoščine oziroma nemščine, ker to zahteva in predpisuje šolski zakon, ki ga je vlada izdala v okviru posebne avtonomije, ki je v teh dveh deželah že v veljavi.

Kakor znano, določa ustava posebno avtonomijo tudi za našo deželo, le parlament jo je začasnno odgodil. Prej ali slej bo torej stopila omenjena ustavna določba v veljavo tudi pri nas. S tem nečemo reči, da zahtevamo, naj se italijanski učenci učijo tudi našega jezika, trdimo pa, da ima naša manjšina

vsvo pravico biti zavarovana in zaščiten pred napadi šovinistov, ki naš narod sovražijo.

Hudo je pri srcu vsem zavednim Slovincem, ki ugotavljajo, da se na eni strani zavedni slovenski narod tako na Goriškem kakor v dolini Nadžee vneto poteguje za svoje šole, na drugi strani pa razni mlačeži in kruhoborci v Gorici odtegujejo svoje otroke od naroda in jih pošiljajo v italijanske šole.

Poznamo trgovce in gostilničarje, ki tako ravna, pa tudi nekega gospoda, ki izvršuje prost pokol! Pri vseh teh igra vlogo samo korist, če že ne tudi bojazljivost. Zajec ostane vedno zajec, dolgouh in plah!

Ko pa gre za to, da bi od Slovencev kaj zaslužili, so prvi na nogah: v trgovini, v gostilni, v pisarni in pri vlaganju prošenj za profesorske službe na slovenskih šolah. Na ulici, in drugače v javnosti, a zlasti pred Italijani, ne čakajo drugega kot samo italijanščino, tudi kadar govorijo med seboj, da jih le Italijani slišijo. Poučevati na slovenskih šolah pa se ne sramujejo! Ne sramujejo se niti svoje slovensčine, ki je taka, da se Bogu smili.

Vse Slovence in Slovenke pozivamo, naj opozorijo starše in učence, da storijo svojo narodno dolžnost, ker se na tak način prav v ničemer ne pregrešijo zoper državni zakon, ki štiti v posebnih členih slovenski jezik. Pregrešijo pa se v nasprotnem primeru zoper lastni narod in lastni jezik. Oni zaničujejo s tem svojo lastno mater.

Kdor pozna slovenske učence, zlasti začetnike, naj jih poišče in jim svetuje ter pomaga tudi gnetno; uvaja naj jih s prepričljivo besedo v slovensko šolo, kjer se bodo učili in naučili dva jezika in tako spoznali in cenili dva naroda, oba naroda ljubili in vezali, ne pa razdvajali. Sveta dolžnost vsakogar je, da pomaga revnim otrokom stopati v njihovo materino šolo!

Tako plačujejo komunisti

V Brdih na Goriškem, na desnem bregu Soče, kjer rodijo pridelnemu slovenskemu kmetu polja bogate sadove, so vladale še do druge svetovne vojne precej težke socialne razmere. Mnogi naši kmetje so se morali preživljati s težkim delom na zemlji, ki so jo tiščali v svojih rokah tuji gospodarji. Naši poljedelci, stoletni sužnji in robovi, so imeli to zemljo v najem. Imenovali smo jih »polovičarje«, ker so kot najemniki dajali gospodarjem, navadno polovico glavnih pridelkov, to je vina in sadja. Gospodar je plačeval sam vse davek in prispeval s 40 odstotki k stroškom za modro galico. Tu pa tam

je kak odurnejši gospodar, žal tudi Slovenec, zahteval od najemnika še 24 odstotkov pridelka od koruze. Vse drugo je ostalo najemniku: polovica vina, polovica sadja, koruza, krompir, prešič, seno, mleko in maslo, zaslužek z živino, kokoši in jajca, žganje in še marsikateri drugi manjši pridelki. Leta 1944 so komunisti napovedali gospodarjem smrt, kmetom najemnikom pa svobodo in blagostanje: odločili so prvih le 25 odstotkov tistih dajetov, ki jih je pogodba predvidevala, vse ostalo pa najemnikom. S tem so komunisti te kmete takoj potegnili v svoj tabor in seveda v usodno zanko. Divje so

uboge kmete gonili proti gospodarjem in seveda proti vsem zavednim narodnim možem, ki so si upali dvomiti v komunizem in svariti narod pred pretečo nevarnostjo. Kmetje, ki so obogateli z vinom, sadjem, živino, žganjem in drugimi pridelki tako, da so postali skoro vsi milijonarji, in skoro že gospodarji zemlje, ki jim jo je komunizem kar ponujal, čez noč daroval, so postali pijani navdušenja. Zametali so belo moko in bele testenine, ki so jih Amerikanci dajali na karte, sramotili so te zaveznike in se jim v brk smejali. Skrajno so jih zaničevali in zahtevali naj se poberejo za naše zemlje, na kateri je gospodar samo »ljudstvo« z junakom-herojem maršalom TITOM na čelu. Držali so zasedanje ljudskih sodišč po deset dni zaporedoma, zvečer, in obsojali na smrt vse zavedne Slovence domačine, ki jih je komunizem prikazoval kot »izdajalce«, ker niso hoteli kloniti pred njim in njegovo voljo. Brda na Goriškem imajo take junake, ki jih ni strl in podjarmil niti fašizem, niti nacizem, še manj pa komunizem.

Prišla je izvedba mirovne pogodbe. Amerikanci so se z vsem svojim blagostanjem razočarani umaknili, in z njimi mnoge najboljše slovenske družine iz Brd. Brda pa so sprejela Titove zaščitnike in njegov komunistični režim, ki je takoj začel uvajati rdeči »raj« na zemlji. Vse kmete »polovičarje«, katerim je obljubljal svobodo, zemljo in raj, je vrigel v državno za-

drugo. Postali so navadni dninarji na državnem posestvu. Plače dobijo tri tisoč šest sto dinarjev, če delajo vse dni v mesecu, sicer pa manj. Nič drugega, niti ene same češnje, breskve, hruške, jabolka ali smokve. Prav nič drugega, niti grozdica grozdja! Družina štirih članov: oče, mati in dva nedoletna otroka, dobi še tri stopenjete dinarjev več na mesec, kot doklado za dva otroka. Vino stane petdeset dinarjev liter. Briški kmet pa je v prejšnjem času popil najmanj liter vina na dan. Ob težkem delu pa tudi poldrugi liter. Torej polovico in tudi več kot polovico sedanje plače. Reževo so danes tako obupani, da stiskajo pesti in škripajo z zobmi. Kolnejo tisti nesrečni čes, ko so se pustili zapeljati, in sram jih je njihovih divjih obsodb najboljših in najpametnejših sinov našega naroda. Na polju jim stoji ob strani stražar, ki jih takoj prime, če si drznejo vzeti le eno samo češnjo. Za melenkostno godrnjanje pa je takoj tu aretacija. Obleke nič, o-bu-tve nič!

Tako plačuje komunizem svojim »najzvestejšim«, ki jih je on zapeljaval. Dragi sužnji komunizma, dragi kmetje! Le zmagaj resnične demokracije vas bo osvobodila te najstrašnejše sužnosti. Le mati DOMOVINA vam bo dala kos zemlje, ki bo samo vaša, resnično vaša, na kateri boste svobodni in nedotakljivi. Zato ljubite to vašo DOMOVINO, ljubite to našo zemljo in podpirajte z ljubeznijo in zvestobo resnično demokracijo in upajte!

Vesti s Tržaškega

Prosveta

Slov. prosv. matica v Trstu priredi v ponedeljek 12. t. m. zvečer dokumentarni kmetijskih filmov na trgu v Nabrežini. Pričetek ob 8. uri zvečer. Vstop prost.

Slov. prosv. matica Opčine pa priredi danes zvečer filmsko predstavo na Brdini, v torek 13. t. m. na Proseku in v ponedeljek 19. v Sv. Križu. Pričetek vselej ob 8. uri zvečer. Vstop prost.

Vabimo vse slovenske okoliške rojake, da se teh filmskih večerov udeležijo.

Slov. prosv. matica v Slivnem vabi vaščane, da se udeležijo večera dokumentarnih kmetijskih in drugih filmov, ki bo v torek 13. t. m. ob 8. uri zvečer v Slivnem.

Otroci so se vrnili s počitniških kolonij

V ponedeljek in torek zvečer so se vrnili zadnji slovenski otroci iz gorskih počitniških kolonij v Karniji in Kanalski dolini. V ponedeljek je prišlo z avtomobili 180 otrok iz kolonije Rdečega križa v Karniji. V tej koloniji so bili otroci staršev bivših partizanov, vojnih ujetnikov in internirancev ter vojne sirote. Kolonijo je vodilo slovensko osebje.

V torek zvečer z vlakom se je pa vrnilo 110 deklic in osebje iz druge počitniške kolonije v Zabnicah. To kolonijo, kakor prvo, ki je bila sestavljena iz številno približno enake skupine dekčev, je organiziral Odbor za slovenske počitniške kolonije. Ta odbor sta spoznamo imenovali Slovensko dobrodelno društvo in Slovensko karitativno društvo v Trstu. Ob tesnem sodelovanju članov obeh društev, se je izključno s prostovoljnimi prispevki slovenskih Tržačanov priredilo in vzdrževalo obe koloniji dekčev in deklic, ki sta trajali vsaka po dvajset dni.

Za prehrano obeh kolonij je bilo potrebnih približno po 5000 kosil, večerij in zajtrkov ter malic, skupno torej približno 20 tisoč obrokov hrane. Zasluga za uspeh tega dobrodelnega dela gre v prvi vrsti darovalcem, staršem in prirediteljem, pa tudi pridnim nabiralcam. Se posebej pa je treba pohvaliti poštenjavnost in popolnoma brezplačno sodelovanje vzgojiteljev in upravnikov obeh kolonij ter vse pomožne osebe, posebno pa pridno in odlično kuharico, ki se je žrtvovala preko svojih moči, da je zadostila lačnim ustom tako številne družine.

Prav gotovo ni bilo vse tako, kakor bi si želeli, ker je poleg poštivosti osebja potrebno tudi dosti, dosti denarnih sredstev. Ubojgi smo, to je vse! Zato ni mogoče niti od daleč primerjati našo skromno kolonijo z drugimi kolonijami, kjer so imeli na razpolago težke milijone. Važno je le, da so se naši otroci počutili zadovoljne v gorskem zraku in v dobri družbi. Upamo, da bo uspeh še lepši v prihodnjem letu in bomo lahko prav vse potrebne slovenske otroke poslali v naše gorske kolonije.

Na naše načelno stališče o pomenu, sredstvih ter virih za organizacijo šolskih kolonij se v kratkem povrnemo z daljšim člankom.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiskar: tiskarna »ADRIA«, d. d. v Trstu

istočasno tudi mišljenja, da je treba z resnico odpirati ljudstvu oči in ga pripeljati v narodno demokratsko gibanje. Rezultat razgovorov je, da bodo v bližnji bodočnosti ustanovili politično in kulturno organizacijo, ki bo delovala na političnem, gospodarskem, kulturnem in socialnem polju v republiki občin v korist občanov in celokupnega slovenskega življa na tržaškem ozemlju.

Romanje fatimske Matere božje

V nedeljo bodo na Opčinah zaključne slovesnosti ramanja fatimske Matere božje, ki se je v četrtek, 8. t. m. vrnila v župno cerkev na Opčinah. Številna procesija vaščanov je pričakala kip na meji med trebensko in opensko faro, narkar so ga v slovesnem sprejdu pripeljali na Opčine. Tudi polnočnice se je udeležilo zelo mnogo ljudi.

Vesti z Goriškega

Prijava premoženja ležečega v Jugoslaviji

V zvezi s pisanjem nekaterih italijanskih časopisov, da je treba pravičaji premoženje italijanskih državljanov, ki ga imajo v Jugoslaviji, moramo zopet pojasniti, da vlada ni se izdala tozadevnega odloka in navodil, po katerih se morajo prijave izvršiti. Komisija za pregledovanje in ocenjevanje teh premoženj bo seveda gotovo šla v Jugoslavijo in bo ocenjevala tista premoženja, ki jih je kdo prijavil po svojem lastnem kriteriju. Vprašanje je, ali bodo taki prijavitelji pristali na oceno premoženja, ki ga bo napravila mešana italijansko-jugoslovska komisija. Saj niče se ne ve, kako bodo cenili in kako izplačevali: po cenah, ki veljajo v Jugoslaviji in ki so mnogo nižje od onih, ki tečejo v Italiji? Ali bo plačevala Jugoslavija v dinarjih? Po kakšni valuti? Ali pa bo plačevala Italija v obveznicah?

Dokler vlada ne izda zakona, naj se niče ne prenagli, da ne dobi pest pepela za veliko vrednost premoženja.

Nekateri časopisi so prinesli vest, da premoženje lahko prijavi tudi tisti begunci, ki niso se dobili rešitve na izjavo opcije za italijansko državljanstvo. In če jim Jugoslavija nalašč zavrne opcijo, ko bo videla, da bi morala plačati premoženje, če opcijo sprejme?

Ko bo vlada izdala potrebni in predvideni ter že napovedani zakon, bomo našo javnost takoj z njim seznanili.

Zopet begunci

Iz Titovine prihaja vsak dan lepo število beguncev. Ta teden je prišlo tudi 35 Romunov, ki so se nahajali v taboriščih v Jugoslaviji in so se raje usmerili proti zapadu namesto v Romunijo, ko so bili izpuščeni. Gotovo so Titove straže stisnile eno oko, ko so videla, da gre za tuje državljane, ki ne marajo pod kominforniste. Med njimi sta tudi en sodnik in en inženir.

Važno za begunce

Na prizadevanju zastopnika SDZ iz Gorice je šef urada IRO iz Trsta izjavil, da bo ugodno rešil vsako prošnjo res potrebnih beguncev, ki so sprejeti v IRO in ki pomoč nudijo rabijo na primer za kaka zdravlila, popravitev zob itd. To velja dokler ne dobijo rešene prošnje za stalno pomoč. Prizadeti naj se zgledajo v uradu IRO v Gorici, ali pa naj tudi sami spišejo kratko prošnjo in jo dostavijo uradu IRO v Gorici. Prav za prav jim bo ta urad IRO v Gorici uredil vse potrebno, samo da se tam zgledajo.

Šolski suplenti

Na goriškem šolskem skrbništvu je objavljena lestvica srednješolskih profesorjev suplentov za prihodnje šolsko leto.

Za streptomycin

Učitelji slovenskih šol didaktičnega ravnateljstva v Gorici so nabrali 17.200 lir za sklad streptomicina v javno korist, oni z didaktičnega ravnateljstva Doberdob pa 7.700 lir.

Prepovedana uporaba elektrike

Pristojna oblast je zaradi stalnega upadanja vodnega stanja prepovedala rabo elektrike dvakrat v tednu. Kraji Gradišče, Fara, Zagraj, Romans, Fogliano, San Pier d'Isanzo, Doberdob in Sovodnje ne bodo smeli rabiti elektrike ob ponedeljkih in torekih; Krmin, Kaprija, Mariano, Dolenje, Chiopris, Villa Vicentina ob petkih in sobotah; Ronchi, Tržič, Skocijan ob Soči, Turjak in Staranec ob sredah in četrtekih. Za Gorico in Gradec bodo nove predpise še objavili. Zasebniki ne smejo po sedanjih predpisih porabiti mesečno več kot 65 odstotkov električne sile, ki so jo porabili decembra 1948.

Brezposelni se gibajo

V zadnjih dveh tednih so se goriški brezposelni, ki jih je 10 odstotkov vsega prebivalstva, začeli hrupno gibati. Stalno zborujejo in hodijo k oblastvam z zahtevo, naj

Konec zabave na Gradu

Tvrdba Castiglioni, ki je imela rezijsko letnih zabav na gradu je sklenila končati z delovanjem še pred koncem sezone. Zabavni večeri so bili zelo slabo obiskani od goriškega prebivalstva in tvrdba trpi za milijon lir škode. Zopet en dokaz da Gorica ne more živeti. Na gradu, kjer je naše ljudstvo trpelo in kjer so Nemci toliko ljudi postrelili, je bolje, da vlada ljubi mir.

Demokristijani so sklepali

V četrtek 1. t. m. je vodstvo goriških demokristijanov sklepalo in prišlo do zaključka, da je treba želiti dobre odnose z Jugoslavijo zaradi trgovinskih zadev in zato, da se bo na tak način laže rešilo vprašanje odpeljanih (deportiranih) v maju 1945. O ravnanju Italije s slovensko manjšino, ki je še vedno brez avtonomije in zaščitnih zakonov, vodstvo goriških demokristijanov ni sklepalo, čeravno dobro ve, kako težak je položaj Slovencev v Gorici. Prav, da se vsi zanimajo za odpeljane v maju 1945, čeravno so to bili po večini fašisti, ali kdo naj popravi pa krivice, ki jih je fašistična Italija zadala Slovincem, katerih klica po pravičnem in poštenem ravnanju niti gospodje demokristijani nočejo slišati niti v Gorici niti v Rimu.

Tržič

V našem mestu bodo na pobudo pokrajinske vprave odprli center za pogozdovanje; zaposlili bodo na ta način kakih sto delavcev. Objubljajo tudi, da bodo odprli v Tržiču tudi dve delavnici za pripravljanje delavcev, ki bosta na razpolago samo brezposelnim iz Ronkov.

Župnik v Budanjah - zlatomašnik

Duhovni svetnik g. Ivan Debevec, ki župnikuje že nad 40 let v Budanjah na Vipavskem, je v nedeljo 21. avg. slovesno praznoval svojo zlato mašo. Slavja svojega spoštovanega dušnega pastirja se je udeležila vsa fara, prihitelo je pa mnogo ljudi tudi iz sosednjih župnij. Cerkevna slovesnost je bila izredno sijajna. Sv. daritvi, ki jo je v nabito polni, lepo okrašen cerkvi pel jubilat, je prisostvovalo 13 njegovih sobratov. Zlatomašnik, ki je skoro vse svoje življenjske sile posvetil Budanjam in Zgornji Vipavski dolini, je skromen in ljubezniv gospod ter ves živi svojemu poklicu. Bog naj ga ohrani še dolgo vrsto zdravih let!

Duhovniška vest

G. župnik Bernard Spacapan, ki upravlja sedaj duhovnijo Jamlje in Dol gre za župnika v Podgoro; g. Stanko Premr, podgorski upravitelj, je imenovan za vikarja v St. Mavru; dosedanji vikar v St. Mavru g. Jože Vošnjak, bo nasledil g. Spacapana v Jamljah in Dolu. Msgr. dr. Božo Kjačič bo nadomestoval kurata v bolnici za duševne bolezni na šempeterski cesti. Bogoslovec g. Bogomir Breclj je bil te dni posvečen v diakona. G. kaplan v Krminu Alojzij Filiputi je prevzel oskrbo vasi Plešivo ob državni meji v Brdih.

KATERA slovenska družina v Trstu bi sprejela na stanovanje slovensko učiteljico? Ponudbe v upravi lista, Trst ul. S. Anastasio 1-c.

Mizarji kmetovalci podjetniki

Deske smrekove, macesne in trdih lesov, trame, peza, ne plošče, furnir, parkete in drva nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST

Viale Sonnino, 2 4